

Cultuurhistorische Verkenning
Tuin van Landhuis Veenestraat 31 te Bunschoten

Dr Lucia Albers, Albers Adviezen Historische Parken
Ir Anja Guinée, Guinée - Landschapsarchitectuur

Augustus 2018

Dr L. H. Albers
Albers Adviezen historische parken
Hietveldweg 25
7361 AB Beekbergen
055-5061395 / 06-51003231

Info@AlbersAdviezen.nl
www.historischeparken.nl

Ir A.W.J. Guinée
Guinée-Landschapsarchitectuur
Statensingel 92A
3039 LS Rotterdam
010-4657171

awj.guinee@kpnmail.nl

Cultuurhistorische Verkenning tuin van Landhuis Veenestraat 31 Bunschoten

Inhoud

Inleiding	5
1. Algemene gegevens.....	5
2. Eigenaren.....	6
3. Historische tuinaanleg.....	7
4. Huidige situatie.....	15
5. Waardering.....	21
6. Advies	22
7. Documentatie.....	24
Bijlage 1 Chronologisch overzicht	24

Kaart ligging Veenstraat 31 binnen de witte ovaal

Inleiding

Het landhuis¹ met het restant van de tuin gelegen aan de Veenestraat 31 is een gemeentelijk monument.

Het landhuis werd in 1933 gebouwd, architect was R. de Jong uit Heelsum. Het gehele terrein lag oorspronkelijk vrij in de weilanden en had een grote boomgaard. In de jaren zeventig werd de boomgaard verkaveld tot woonwijk.

Het landhuis werd van woonhuis een kantoor en wordt in 2018 weer woonhuis.

Ten behoeve van de beoordeling van een nieuw inrichtingsplan voor de tuin is het nodig een beschrijving te hebben van de oorspronkelijke tuinaanleg en een waardebeoordeling van het onderdeel tuin van het gemeentemonument.

1. Algemene gegevens

Landhuis Veenestraat 31
3751 EM Bunschoten

Eigenaar: J.G.K. Bouwprojecten
De Kronkels 27
3752 LM Bunschoten
Kadastraal: Bunschoten sectie H, nr 2145
Omvat: - villa en tuin

Gemeentelijk monument sinds 2013

¹ "Landhuis" is de titel op de tekening van de architect, 1933.

2. Eigenaren

Het landhuis aan de Veenestraat 31 is gebouwd door de heer en mevrouw Heuveling².

Het echtpaar Heuveling

Wouterus Heuveling (1890-1967) huwde in 1916 met Maria van Amerongen (1892-1977). Heuveling was handelaar in zuivelproducten, vooral met Duitsland, en voorzitter van de raad van bestuur van de Boeren Leenbank. Gewoonlijk werd hij Smitje genoemd.

Familie Heuveling in de tuin. Langs de coniferengroep lag een bloemborder, daarachter de jonge laanbomen.

² Informatie uit de Redengevende beschrijving gemeentelijk monument Bunschoten – Veenestraat 31, mei 2013

In 1959 heeft Heuvelink de villa verkocht aan de gemeente, die hem eerst als dienstwoning voor de burgemeester gebruikte. Later werd het kantoor. In 2018 zal het huis zijn woonfunctie weer verkrijgen.

3. Historische tuinaanleg

Inpassing in het landschap

De boerderijen buiten de omgrachte ring van Bunschoten stonden veelal op een terp. Zo ook werd het nieuwe landhuis op een verhoging gebouwd.

Luchtfoto 1935. linksonder Melkfabriek Eemlandia uit 1918³ met voorin de directeurswoning. Het landhuis van Heuveling ligt vrij in de weilanden, ten zuiden van Bunschoten.

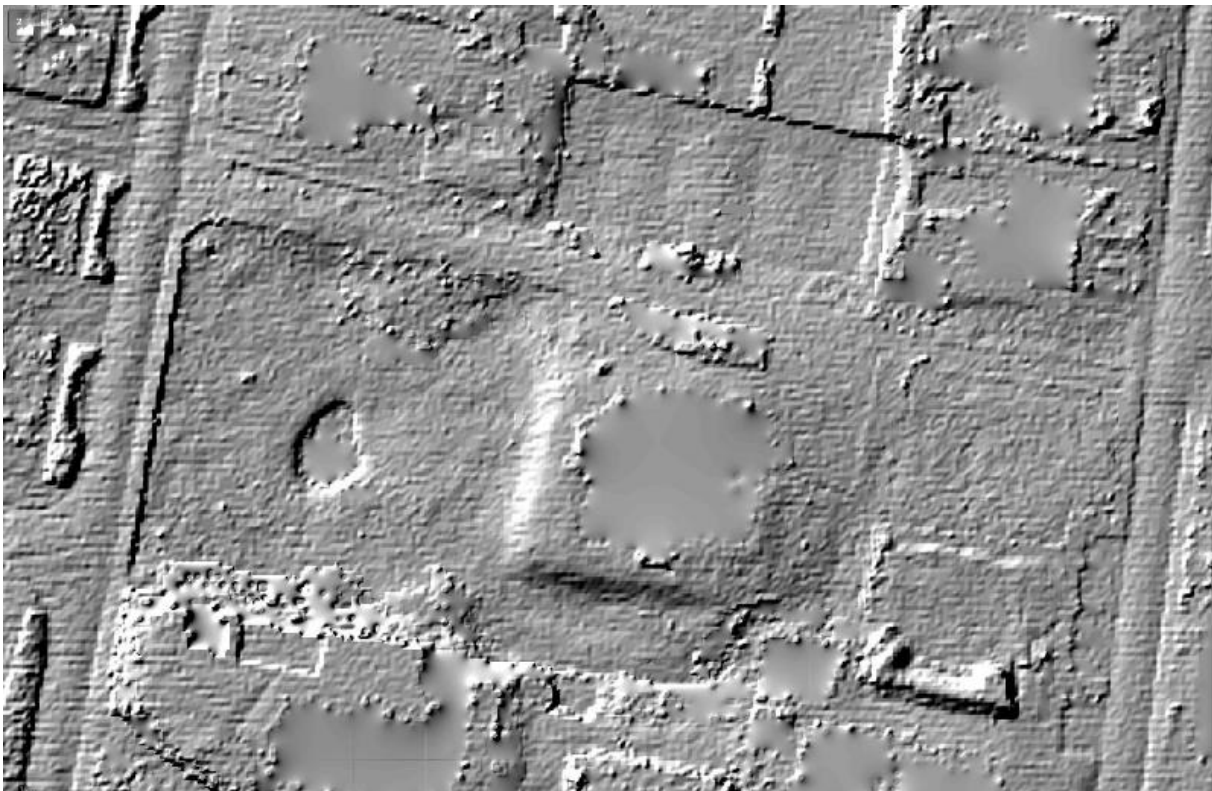
Wouterus Heuveling was zuivelhandelaar. Melkfabriek de Eemlandia, een coöperatie gesticht in 1918, staat aan de westzijde van de Veenestraat, schuin tegenover het landhuis van de familie Heuveling.

³ Melkfabriek Eemlandia is rijksmonument

Eemlandia in 2018

De Veenestraat is het verlengde van de Dorpsstraat. Er staan bomen langs de weg. Het huis ligt op een breed kavel, omringd door sloten. De toegangsweg bevindt zich aan de noordzijde. Ten oosten van het landhuis lag een boomgaard die meer dan de helft van het perceel innam. De zuidkant en westkant werden ingenomen door de siertuin.

Hillshade weergave van het Actuele Hoogtebestand Nederland, de vierkante verhoging van het huis en de verdiepte vijver zijn goed zichtbaar.

Ontwerp tuin

Navraag in de Universiteitsbibliotheek Wageningen (afdeling Speciale Collecties), heeft geen ontwerptekening en/of een naam van een (tuin)architect opgeleverd.

De tuin kort na 1933, de terrasmuur rechts is begroeid, bovenlangs het talud liep een pad. Vier zuiltaxus ter accentuering van de trap en de geometrie van de tuin bij het huis.

De voortuin is aangelegd in de gemengde stijl van geometrie in aansluiting op het huis en landschappelijke vormen verderop.

1935 detail van luchtfoto

Onderdelen van de historische aanleg

- *Geometrische tuin rond het huis*

Het huis stond op een vierkante verhoging met korte vrij steile taluds. De ruimte rond het huis was ingericht als een geometrische tuin met terrassen, bloemborders en lage muren. Aan de buitenzijde liep een pad langs de bovenranden van de hellingen. (Dit vierkant is goed te zien op de luchtfoto uit 1935). Aan de westzijde lag in de as van het huis een halfrond bordes vanwaar

een trap naar de voortuin leidde. Aan de zuidzijde liep een centrale trap naar een vrij liggend geometrisch element onder aan de helling.

- *Ontsluiting*

De toegangsweg is een laan die bestaat uit twee verschillende boomsoorten, de een wat puntig, de ander ronder en donkerder. De verschillen in kroonvorm en kleur van de bomen is zichtbaar op de foto van 1935. Mogelijk waren het Amerikaanse eiken en Paardenkastanjes. Omstreeks 1960 zijn die geplant of herplant (boom boring geeft eiken van 60 jaar). Aan de noordkant van de toegangsweg liep een wandelpad langs de sloot. Dat valt af te leiden uit het voetgangershek naast het brede toegangshek van de laan.

De toegangsweg kwam aan de noordzijde van het huis uit op een ruim 'entreeplein' dat grensde aan de geometrische tuin rond het huis en de trap en pad naar de voordeur in de noordgevel. Het plein grensde ook met een lange 'scheve' zijde aan de moestuin achter het huis. De toegangsweg liep door langs de noordkant van de moestuin naar de boomgaard. Omdat het plein eveneens met een scheve zijde aan de voortuin grensde, was het vanuit het huis gezien een symmetrisch vlak.

- *Landschappelijke voortuin*

Vanaf het bordes aan de westzijde kon met via een trap afdalen naar de voortuin en over een slingerend pad een wandeling rondom de vijver maken. De vijver had een langwerpige natuurlijk ogende vorm en lag met de lengte in noord-zuidrichting. De kop aan de noordzijde raakte aan een knik in het rondgaande wandelpad. Hier staande en naar het zuiden kijkend, zag men over de lengte van het water een treurwilg die aan de oever van het andere einde stond en keek men verder, tussen twee bosjes aan de rand van de tuin door, de weilanden aan de zuidkant van de tuin. Er stond een elzenhaag aan de zuidkant langs de sloot. Daar kon men overheen kijken. Behalve de twee bosjes tegen de zuidrand van de voortuin stonden aan de noordkant tegen de laan nog drie (dichte) beplantingsgroepen. Ten slotte stonden in het gras een paar solitaire bomen.

Vanaf de Veenestraat zagen passanten het hoogstaande huis als focuspunt van de landschappelijke aanleg. Omgekeerd gezien stonden de treurwilg en bomen in de zuidwesthoek zo geplaatst dat vanuit het huis de melkfabriek verhuld was.

- *Zijtuin zuidkant*

Vanuit de serre aan de zuidkant kwam men net als aan de westzijde via een trap naar de lagere gelegen zijtuin. Op de luchtfoto is onderaan de trap een vierkant van paden te zien met daarbinnen beplanting. Mogelijk was dit een kleine rozetuin. In 1945 waren blijkens een luchtfoto van de RAF de voortuin en zijtuin verbonden door een slingerpad.

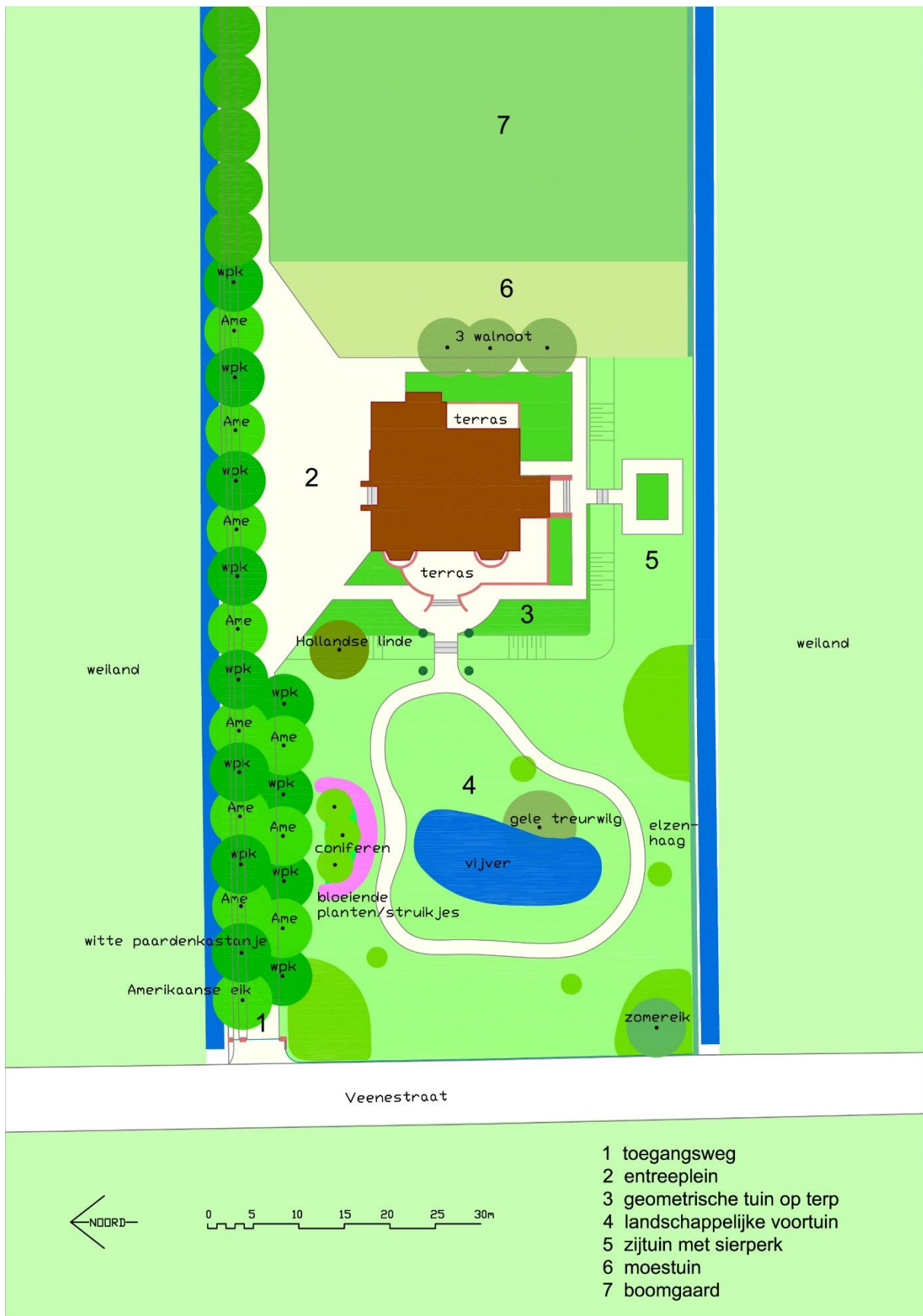
- *Moestuin en boomgaarden*

Aan de oostkant van het huis staan nog drie walnootbomen. Daarachter lag de moestuin (het perceel met de schuine zijde), daarachter, achter een bomenhaag, de boomgaarden.

De paden in alle tuinonderdelen waren van een lichte kleur zand, grind of schelpen.

De luchtfoto van 23 maart 1945 (RAF Flight 104, run 1, WUR library ID 320950)

Kaart 1 Reconstructie situatie ca 1935

Voorgaande luchtfoto is hoger gevlogen dan die uit 1935 en recht naar beneden gefotografeerd. De foto laat zien dat het ongeveer rondlopende pad afhaakt naar de trap van de serre. De treurwilg is als lichte vlek herkenbaar op de foto.

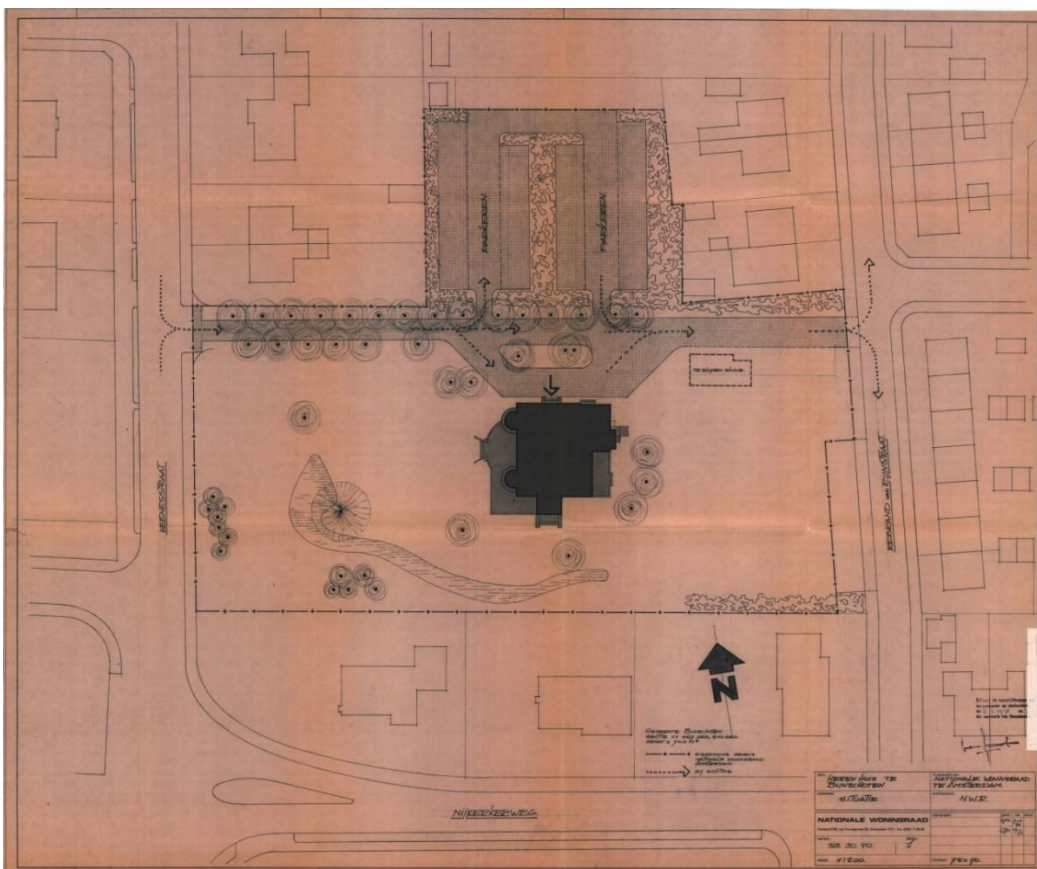

Luchtfoto uit 1958, zicht vanuit het zuidoosten

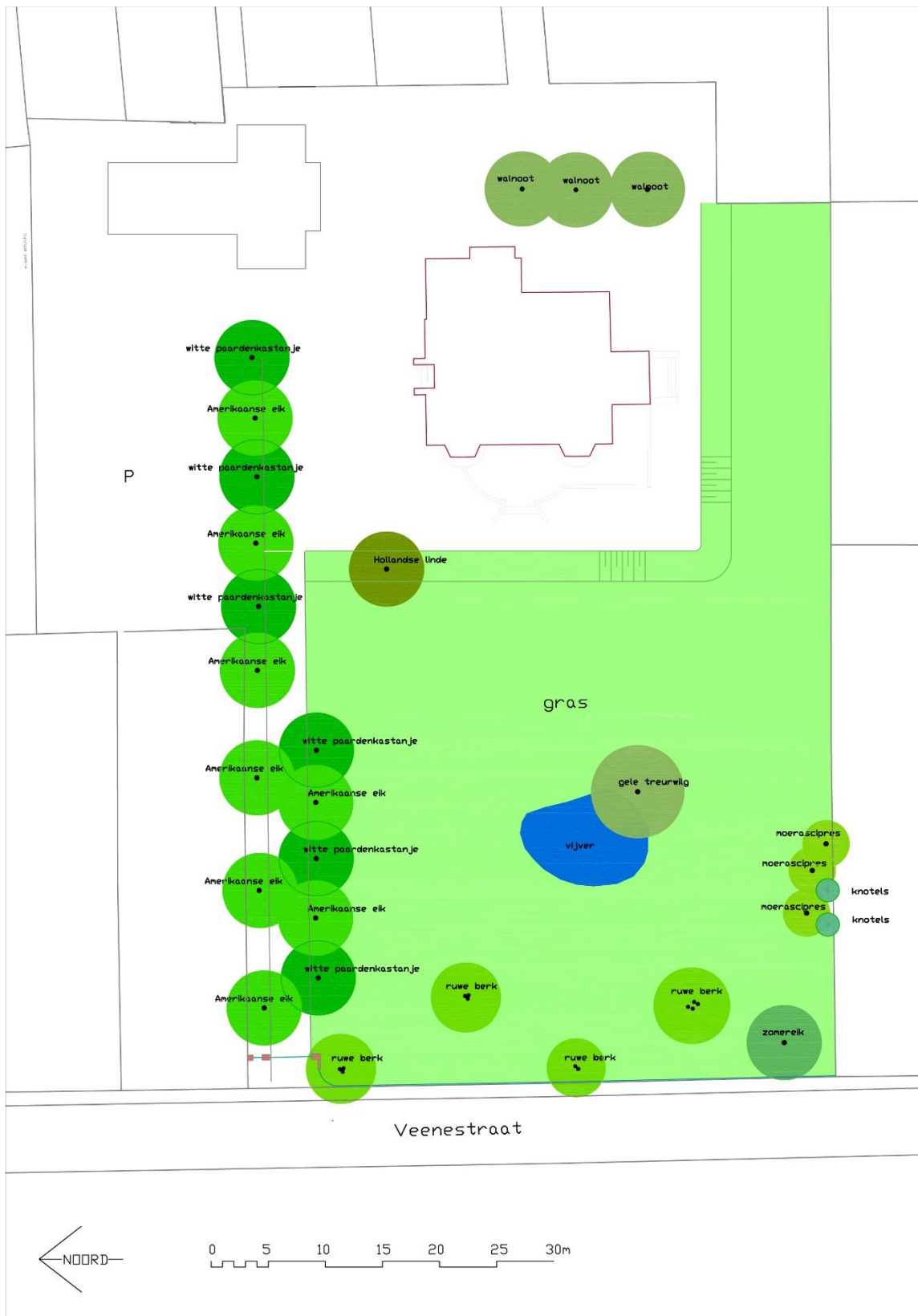
In 1958 stond een rij huizen ten zuiden van de boomgaard. In de voortuin een Italiaanse populier in de zuidwesthoek en een boomgroep waarvan we weten dat het de nog aanwezige moerascipressen zijn. Ten zuiden van de laan een groep naaldbomen, Chamaecyparuss of Thuja.

In 1959 werd het landhuis door Heuveling aan de gemeente Bunschoten verkocht. Het werd de ambtswoning van de burgemeester en bleef dat tot 1973.

Grote veranderingen deden zich pas voor toen de gronden er omheen werden verkaveld en de boomgaard bebouwd, zoals onderstaande tekening laat zien. Dat was in de jaren zeventig.

1976 Tekeningen situatie en aanleg parkeerplaatsen en rijrichtingen door de Nationale Woningraad te Amsterdam. GAB (De lange vijver is er vermoedelijk nooit geweest.)

Kaart 2 Inventarisatie situatie 2018

4. Huidige situatie

Geometrische tuin

Het terras om het huis is vernieuwd en uitgebreid tot en met de achtergevel. Het pad bovenlangs het talud van het huis bestaat niet meer. Vanwege bouw- en graafwerkzaamheden is niet vast te stellen wat met het vierkante grondvlak waar het huis op staat gebeurde of gaat gebeuren.

Toegangsweg

De oorspronkelijke hekpijlers zijn aanwezig, het hek is een nieuw, modern hek.

De Amerikaanse eik links zal binnenkort gekapt worden wegens Dikrandtonderzwam

Toegangsweg gezien richting Veenstraat. De laatste boom is een paardenkastanje, gevolgd door 6 bomen op een rij. De eerste boom links is de linde op de noordwesthoek van het huis. Hij maakt geen onderdeel uit van de laan.

De laan, bestaande uit Amerikaanse eiken en paardenkastanjes, is vermoedelijk omstreeks 1960-1965 herplant (boring van eiken door Hovenier Van Koelewijn wijst op ongeveer 60 jaar). Het aantal bomen is sterk verminderd. Dertien bomen staan er nog, negen zijn weg. Gezien het advies om de eerste Amerikaanse eik te kappen wegens aanwezigheid van de Dikrandtonderzwam zal dat worden 12 aanwezige bomen, 10 verdwenen. Toch houden de nog aanwezige bomen het beeld van een imposante laan die bij het huis werd geplant in stand. De afwisseling Amerikaanse eik-paardenkastanje is een bijzondere en goed gekozen combinatie. De bomen zijn evenwichtig, al zijn twee paardenkastanjes wat groter dan de meeste eiken. Het zijn ook kastanjabomen die niet of nauwelijks te lijden hebben van de twee kastanje ziektes, die zo veel bomen in Nederland aantasten. Van de bomen die zijn overbleven staan er vijf langs de rand van de landschappelijke tuin, en zes in een aaneengesloten rij aan de noordkant, op afstand van het huis. Halverwege staan ze even aan weerszijden.

Vijf bomen op een rij

Vanaf de weg gezien nog steeds fraaie laan.

Landschappelijke voortuin

18-06-2018 Het huidige uitzicht naar en vanuit het huis bij regen

Bijna centraal in de voortuin ligt het vijvertje dat geheel is dichtgegroeid met waterplanten. De ernaast staande treurwilg, die recent sterk is gesnoeid, dateert uit de tijd van aanleg, evenals een zomereik in de hoek van de tuin tegenover de Nicolaasstraat, die langs de melkfabriek loopt.

Links fabriekspijp, zomereik en groep van vier berken. Rechts groep van drie moerascipressen.

De cipressen hebben een respectabel aanzien, maar dateren vermoedelijk niet uit de aanlegtijd. Ze werden wat later heel passend bij de voormalige sloot geplant.

Er staan vijf groepen berken in de voortuin, waarschijnlijk geplant in de jaren dat de burgemeester in het huis woonde. De groep van vier op voorgaande foto is mede bedoeld om het verkeer dat uit de Sint Nicolaasweg komt het directe zicht op het huis te ontnemen en vanuit huis bezien het verkeer minder zichtbaar te maken.

Zijtuin

Zijtuin zonder historische elementen

De zijtuin bestaat nu uit een stuk gras zonder paden. Een jonge bruine esdoorn is fraai, maar heeft geen historische waarde.

Achtertuintuin

Drie notenbomen resteren van het stuk dat de overgang was van het huis naar de moestuin. De moestuin zelf bestaat niet meer.

Drie walnoten achter nieuw terras

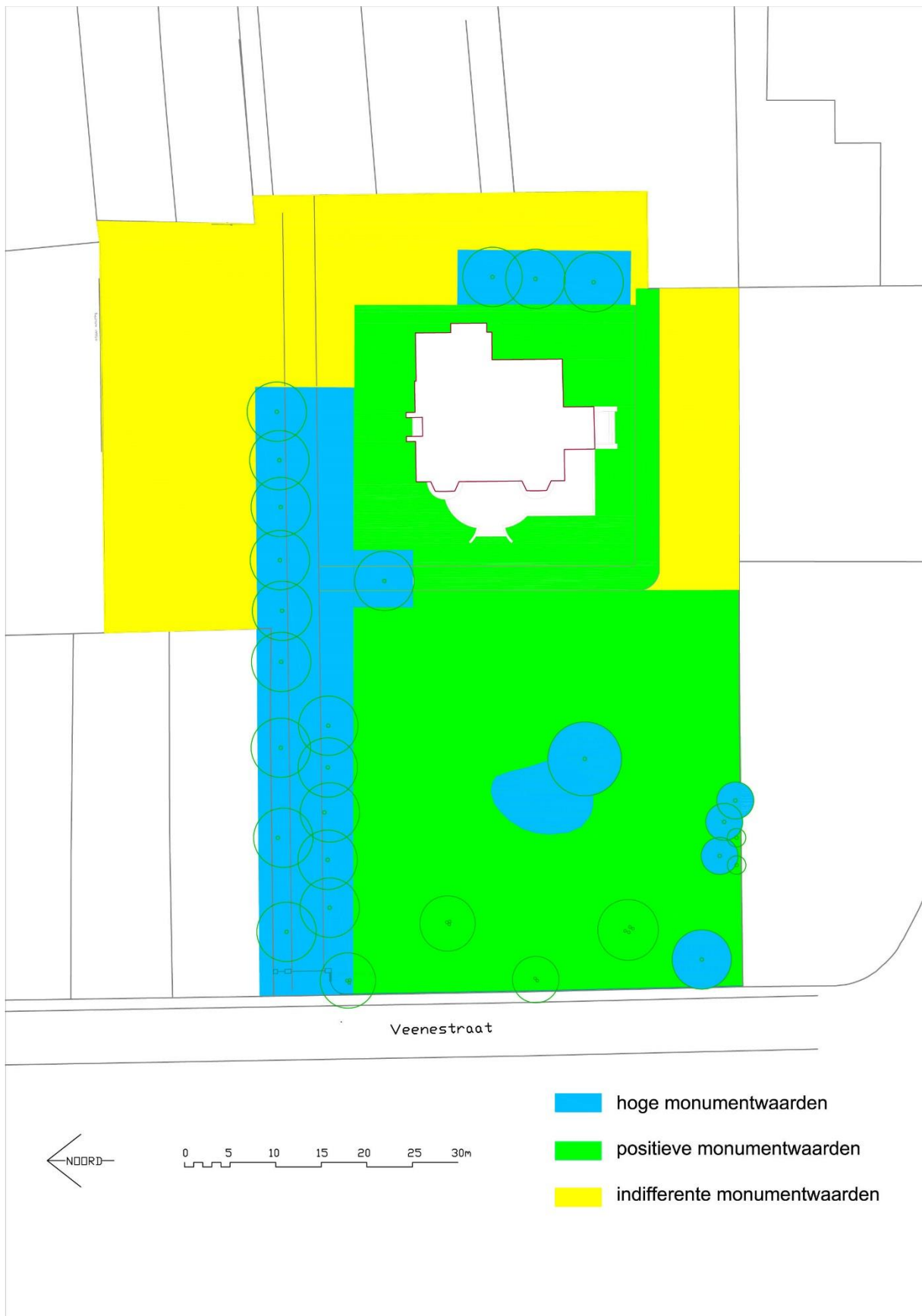
Samenvatting

De drie pijlers van het toegangshek zijn nog aanwezig. Het hekwerk zelf is nieuw.

De paden zijn verdwenen, het kleine vijvertje is alleen zichtbaar dankzij het hoge rietgras.

Een aantal bomen dateert nog uit de tijd van aanleg (1934) en is nu zo'n negentig jaar oud. Dat geldt voor de linde naast het huis, de treurwilg bij het vijvertje, de zomereik in de voortuin en mogelijk de drie walnootbomen achter het huis.

De paardenkastanjes en Amerikaanse eiken langs de toegangslaan zijn geplant toen het huis burgemeesterswoning werd, ca 1960. De drie moerascipressen dateren ook van omstreeks die tijd evenals een groep berken. Vier andere groepen berken (wat veel van dezelfde boomsoort) zijn vermoedelijk wat later geplant, toen de huizen aan de overkant van de weg werden gebouwd.

Kaart 3 Waardering

5. Waardering

Algemene cultuurhistorische waarde,

De historische waarde van het gemeentemonument, waar een koopman woonde tegenover de melkfabriek (rijksmonument) waar zijn koopwaar werd gemaakt, is reeds verwoord in de beschrijving van het gemeentemonument.

De aanwezigheid van een voornaam huis aan het verlengde van de Dorpsstraat, tegenover de voormalige Melkfabriek is van belang voor de herkenbaarheid van de historische ontwikkeling van Bunschoten.

Hieronder en in kaart wordt de waardering van huis en tuin verder uitgewerkt.

Betekenis van de kleuren:

Blauw: hoge monument waarde

Groen: positieve monument waarde

Geel: indifferent

De ensemblewaarde

Het feit dat de context van het zicht op de weilanden rondom volledig is veranderd en dat de moestuin en boomgaard zijn verdwenen doet afbreuk aan de ensemblewaarde, maar de samenhang tussen huis, voor- en zijtuin en toegangsweg bestaat nog en is van betekenis. Het ensemble van de toegangsweg met entreehek en bomen, de landschappelijke voortuin en het huis op de vierkante terp is nog goed te zien vanaf de straat.

Tuinhistorische waarde

De tuinhistorische waarde van de huidige situatie is positief, al is veel van de historische tuinaanleg verdwenen (het pad, juiste vijvervorm, bomen). De nog resterende elementen hebben wel waarde. De laanbomen die om en om staan in driehoeksverband en andere laanbomen vervangen (omstreeks 1960) hebben nog steeds een hoge monument waarde (blauw). Men vond het blijkbaar omstreeks 1960 een goed idee en heeft het historische patroon gecontinueerd bij de burgemeesterswoning. De laan van om en om Amerikaanse eik en Paardenkastanje is uniek en bijzonder om te zien. De bomen verhouden zich goed tot elkaar, al zijn de paardenkastanjes ietsje breder. Feitelijk gaat het om tweemaal een halve laan, maar dan nog is die bijzonder en in verhouding tot huis en voortuin. Het is een uniek gegeven, het om en om planten, en in verhouding tot het huis en de overkant van de tuin hebben de bomen een juiste maat.

De vijver is grotendeels verland, maar vormt samen met de treurwilg nog het centrale motief van de landschappelijke voortuin (blauw- hoge monument waarde).

Conclusie waardering

Landhuis Veenestraat 31 is een mooi voorbeeld van een landhuis met tuin uit de jaren dertig van de vorige eeuw, waarbij de tuin is aangelegd in gemengde stijl: de combinatie van geometrische vormen bij het huis, overgaand in landschappelijke vormen, te zien in de voortuin. De tuin is in de huidige situatie verre van gaaf, maar wel herstelbaar.

6. Advies

Ontwerp algemeen

De taluds van de terp aan de west en zuidzijde moeten intact worden gehouden. De verdwenen onderdelen van het oorspronkelijke tuinontwerp hoeven niet te worden teruggebracht, maar belangrijk is wel dat de opzet van een geometrische tuin op de terp bij het huis en een landschappelijke aanleg in de voortuin gehandhaafd worden. (De zijtuin kan zowel geometrisch als landschappelijk worden ingericht).

Een uitgesproken eigentijds ontwerp met vormen en materialen die anno 2018 modieus zijn doet afbreuk aan de leesbaarheid van de geschiedenis van het landhuis.

Bomen algemeen

Er zijn zoveel bomen op het terrein gekapt dat de resterende behouden en goed verzorgd dienen te worden. Bij het monumentale huis horen monumentale bomen.

Laan

De samenstelling van de toegangslaan is uniek en dient behouden te blijven. Paardenkastanjes die maar weinig of zelfs niet door de heersende kastanjeziektes zijn aangetast zijn zeldzaam en maken de grote laanbomen extra waardevol. De lange overhangende takken van de Amerikaanse eiken, doorgroeid nadat de zuidelijke rij en de coniferen zijn gekapt en zij meer licht kregen, kunnen worden gesnoeid. De laan zal er mooier door worden.

Aanbevolen wordt de weg van de toegangslaan te herstraten en daarbij de bestrating tussen de bomen weg te halen om de voeten van de bomen meer ruimte te geven.

De laan tijdens bouwwerkzaamheden

Linde bij het huis

De linde bij het huis dient te worden gesnoeid wegens risico van windworp, omdat aan weerszijden kabelgoten zijn gegraven en wortels doorsneden.

Cipressengroep

Door de twee elzen naast de moerascypressen te kappen kunnen de laatste een mooiere groep vormen en zich beter blijven ontwikkelen. (de ooit uitgewaaid kop is mooi hersteld.)

Boomgroepen voortuin

De groep coniferen hoeft niet te worden herplant. Een plantvak in de oorspronkelijke vorm heeft alleen betekenis in combinatie met het oorspronkelijke pad met verbreding tussen coniferengroep en vijver.

De vijf berkengroepen in de voortuin horen niet bij het oorspronkelijke ontwerp en hebben door hun aantal iets saais. Deze groepen mogen qua samenstelling gewijzigd worden.

Vijver met treurwilg

De vijver kan het beste in oorspronkelijke vorm worden hersteld. De treurwilg hoort erbij.

Hekwerk

Aanbevolen worden de nog bestaande hekpijlers te voorzien van een nieuw hek in een stijl passend bij de bouwtijd van het huis en ook het hekwerk langs de straat te vervangen door een bijpassend hoogwaardig hek.

7. Documentatie

Historische vereniging Bunschote, website

Wouterus Heuveling en Maria van Amerongen

<http://buitenweg-familie.nl/Amerongenfamilie.html>

Hylkema Consultants, Bouwhistorische opname op hoofdlijnen, Villa a/d Veenestraat 31 te Bunschoten, 2013

www.topotijdreis.nl

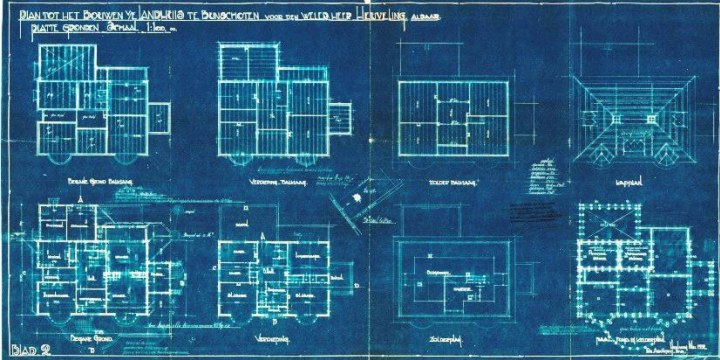

Gemeentearchief Bunschoten

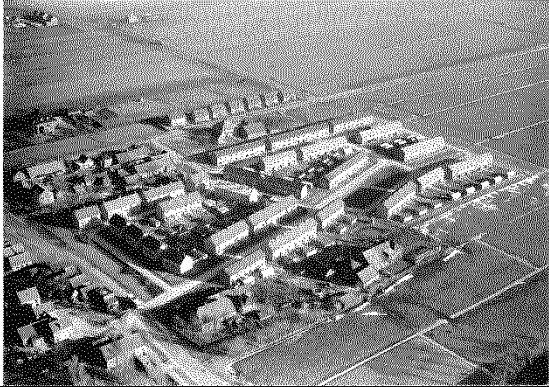
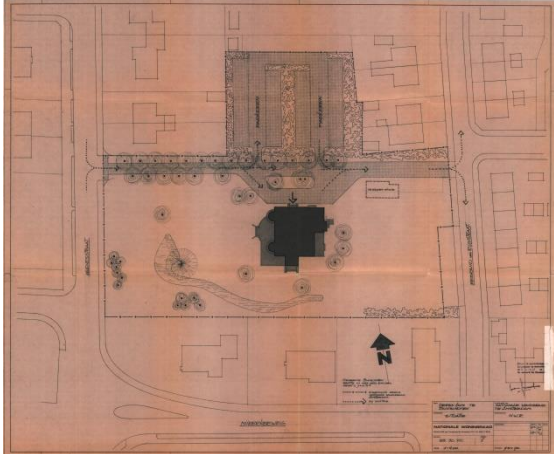

Luchtfoto maart 1944 Wageningen University & Research – Library, Special Collections

<https://www.wur.nl/en/Expertise-Services/Facilities/Library/Special-Collections/Aerial-photographs.htm>, bestand=143_01_4105

Treevision, boomveiligheidsbeoordeling 38 bomen Veenestraat 31 in Bunschoten, Nijkerk 2018

Bijlage 1 Chronologisch overzicht

Jaar en eigenaar	Afbeelding	Gebeurtenis
1932, mei Echtbaar Heuveling -Van Amerongen		Bouwtekening architect R. de Jong
ongedateerd		Voorgevel met t
1935	Zie p.	Luchtfoto Aviodrome
1945	Zie p.	Luchtfoto RAF WUR
Ca 1950		Bouw garage
1958 Foto's Aviodrome		Een huizenrij ten zuiden van de boomgaard en een iets latere woonwijk. Gemeentearchief Bunschoten

		
1959 verkoop door Heuveling aan Gemeente Bunschoten		
1960-1973 ambtswoning burgemeester		
1976		<p>1976 situatietekening met nieuwe parkeerplaats en rijrichtingen. Nationale Woningraad Amsterdam, 2-3-1976</p> <p>De vijver is niet correct weergegeven. Het beekachtig deel is er nooit geweest en de vijver bij de treurwilg had een andere vorm</p>
1977		<p>De parkeerplaats is aangelegd. Foto Gemeente-archief Bunschoten</p>
jaren?		Huis in gebruik als kantoor
jaar ? verkoop aan Koelewijn		
2018		van kantoor tot woonhuis